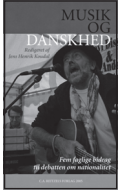

Book Reviews

Jens Henrik Koudal (ed.), *Musik og danskhed. Fem faglige bidrag til debatten om nationalitet*

Folkemindesamlingens kulturstudier, 6; Copenhagen: C.A. Reitzel, 2005

129 pp., illus., music exx.

ISBN 87-7876-399-1

DKK 225

Palle Ove Christiansen (ed.), *Veje til danskheden. Bidrag til den moderne nationale selvforståelse*

Folkemindesamlingens kulturstudier, 8; Copenhagen: C.A. Reitzel, 2005

164 pp., illus., music exx.

ISBN 87-7876-448-3

DKK 200

Spørgsmålet om hvordan en national ideologi påvirker opfattelsen og fremstillingen af bl.a. historie, kunst og musik trænger sig på i en tid, hvor danskhed og danske værdier er aktuelle emner i den nutidige kulturdebat. Dansk Folkemindesamling går i to antologier tæt på begrebet danskhed og dannelse af national identitet gennem en række interessante bidrag, der strækker sig over flere videnskabelige discipliner.

Udgivelsen *Musik og danskhed*, der udspringer af en temadag i Dansk Folkemindesamlings regi i november 2003, retter søgelyset mod danskhedsbegrebet i relation til det, man kalder dansk musik. Antologien byder på fem spændende og grundige bidrag, der tematiserer forskellige ideer om musikalsk danskhed fra folkemusikken til 90'ere rock. I slutningen findes en udvalgt bibliografi om musik og nationalitet.

Jens Henrik Koudals bidrag 'Folkemelodiernes særegne tonefald' tager fat omkring 1800-tallets romantiske opfattelse af nationalkulturen som en uforanderlig størrelse, og han belyser, hvordan folkeviser og folkelig instrumentalmusik spiller en central rolle for skabelsen af en dansk nationalmusik. Tilgangen er klar; den tidlige danske nationalmusik er en konstruktion, der bygger på folkemusikken, men samtidig indeholder den "uforligelige modsætninger" (s. 12). Det understreges, at man ikke kan se bort fra den personlige identifikation med nationale værdier og at de elementer, der indgår i konstruktioner af nationalmusik, ikke er tilfældige. Koudal viser, hvordan A.P. Bergsgreens indsamlinger af folkeviser kom til at danne baggrund for konstruktioner af dansk national musik, mens Bergsgreens teori om en ægte national folkemusik svært lader sig bekræfte. Ifølge Koudal er det først og fremmest særpræg i folkemusikkens tekst og melodi, der genfindes som national.

Heinrich W. Schwab påpeger i teksten 'Guldalderens musik og danskhed' nogle interessante pointer omkring tidlige konstruktioner af dansk nationalmusik, der blev båret frem af komponister fra Tyskland som bekendte sig til en "kosmopolitisk nationalitet" (s. 62). Senere blev komponistens nationale fødested afgørende for forestillingen om, hvem der kunne komponere 'ægte national musik'. Opfattelsen skinner igennem i B.S. Ingemanns brev til Niels W. Gade i Leipzig, hvor Ingemann beder Gade om at komme tilbage til landet, således at Kuhlau og Weyse kunne erstattes af "virkelige danske Tonekunstnere" (s. 62). Man bliver nogle gange i tvivl om, hvordan forfatteren står i forhold til det spørgsmål, han stiller centralt: Kan musik

være national? På den ene side fastslås det, at det er receptionen af musikken og den 'folkelige' identifikation af den som national, der er udslagsgivende for opfattelsen af musikken. På den anden side defineres "nordisk farvetone" som "eksistensen af enkelte træk" og "fine melodiske, rytmiske og harmoniske karakteristika ... i den nordiske folkemusik" (s. 65). Disse er dog, som det påpeges, kendt som universelle musikalske træk. Til sidst slås det imidlertid fast, at musik *kan* være national og at "den nationale tone i musikken" er alt andet end en fiktion" (s. 72).

Bidraget 'Det driver af danskhed' af Annemette Kirkegaard tager fra en musiketnologisk indgangsvinkel afsæt i populærmusikkens selvforståelse i relation til begrebet danskhed. Hvordan populærmusikere forhandler og skaber en musikalsk national identitet i deres kompositioner er analysens fokus. Den omhandler bl.a. sanger og komponist Nanna Lüders' nykomponering af 'Der er et yndigt land', hvor der "veksles ... mellem lag i musikken, som klart og tydeligt påkalder sig en dansk identitet" og lag, der "refererer til det fremmede" (s. 92), bl.a. i form af rock- og countrykendetegn i nummeret. I teksten skelnes der klart mellem definitioner af national identitet som en menneskeskabt størrelse og opfattelsen af national identitet som en kerne i musikken. En vigtig pointe er, "ikke at forveksle definitioner af forskellighed og diversitet med essenstænkning" (s. 81), hvor national identitet forstås som noget "iboende og konkret i det musikalske materiale" (s. 82). Et eksempel på bredden i definitioner af musikalsk danskhed viser Kirkegaard med såkaldt unge danskeres identifikation af popgruppen Outlandish som "'vores' musik" (s. 95).

Bogen byder på yderligere to indlæg, Martin Zerlangs 'Folketoner ...', der behandler forestillinger om en national musik, som de kommer til udtryk i B.S. Ingemanns roman *Landsbybørnene*, og Kirsten Sass Baks bidrag 'Fællessang og danskhed'. Kirsten Sass Bak belyser, hvordan sammenkoblinger af fællessang og danskhed finder sted i 1800-tallet og ser det som det sted, hvor nationalismen "træder ud af en ensidig rolle som magthavernes ideologi" og "bliver mere 'folkelig'" (s. 101).

Hvordan den moderne nationale selvforståelse opstod er et centralt spørgsmål i udgivelsen *Veje til danskheden*. I et – i forhold til *Musik og danskhed* – bredere syn på nationaliseringsprocessers virkning bringer bogen bidrag om nationalismens indflydelse på oldtidsforskning, historievidenskaben og formningen af et universitært kunsthistoriefag. Desuden behandles nationalismens indvirkning på konstruktioner af musikalsk danskhed i starten af 1800-tallet og opdagelsen af en 'national' folkekultur.

Bidragene afdækker bl.a. hvordan en national ideologi har haft virkning på en lang række felter, og på hvordan ideologiske historiekonstruktioner har dannet baggrund for opfattelsen af nationen som et urgammelt fænomen. Her omtaler jeg blot et udvalg af bidragene. Bl.a. afdækker Jørgen Jensen i sit bidrag 'Arkæologien. Da oldtidsforskningen blev national', hvordan en ny generation af oldtidsforskere i 1840'erne under påvirkning af en national ideologi gjorde Danmark "*dansk* helt tilbage til den ældste oldtid" (s. 19). Et litterært hovedværk af oldtidsforskeren J.J.A. Worsaae fra 1843 er således "gennemsyret af et ubevidst ønske om at tilbageføre 1800-tallets nationalitetsideal på oldtiden" (s. 19). Hans Wammens artikel tematiserer nogle vigtige aspekter i forholdet mellem statsmagt, ideologi og (historie)videnskab og belyser, hvordan en bestemt national udlægning af historien benyttes til at legitimere en dominerende politisk magt. Jens Henrik Koudal har undersøgt definitioner af danskhed og dens ideologiske forudsætninger med vægt på perioden 1760-1860. Han påviser bl.a. hvordan A.P. Berggreen tilskriver folkeviserne danskhed på baggrund af et ideologisk folkevisebegreb og viser, hvordan opfattelsen af, at man i de middelalderlige folkevisemelodier fandt et musikalsk-nationalt særpræg blev grundlaget for ideen om dansk-national kunstmusik, bl.a. i form af Niels W. Gades *Efterklange af Ossian* fra 1840 og *1. symfoni* fra 1842. Palle Ove Christiansen bringer et indlæg om den ændrede betydning, folkekulturen blev tillagt ved skabelsen af en nationalkultur i den tidlige moderne nationsdannelsesproces.

Begge antologier kommer med bidrag, der klargør, hvordan nationalismen har virket på måden at tænke, forstå og fremstille historie, musik, kultur og fortid på. Danskheden og det nationale er hverken en ren konstruktion eller et ældgammelt fænomen, erklærer forfatterne. Det nationale bygger på et i forvejen eksisterende kulturelt og historisk materiale, der tillægges nationale karaktertræk. Dermed lægger antologierne sig overordnet set i forlængelse af de nyeste nationalismeteoridannelser, der med den engelske nationalismeforsker Anthony D. Smith i front har korrigeret det såkaldt moderne nationalisme-paradigmets opfattelse af nationen som en ren konstruktion. Inden for det etno-symbolistiske paradigme, som Smith betegner sin egen tilgang, lægges der vægt på, hvordan et kulturelt materiale, der er i dialog med det man kalder en europæisk tradition, approprieres i en nationalkulturel selvforståelse. Bidragene er vigtige for sondringen mellem begrebet danskhed som en del af den oplevede virkelighed og de forhold, der historisk set lader sig afdække. Desuden lægges der i flere af bidragene eksplicit vægt på, at danskheden og national identitet skal anerkendes som gyldige fænomener, der både manifesterer sig gennem menneskers identifikation med det nationale og gennem følelser af nationalt tilhørsforhold.

Antologierne belyser fra flere vinkler hvordan musik, historie og kultur er blevet anvendt inden for en national ideologi. Begge udfordrer de i kraft af de saglige og indsigtsfulde bidrag snævre opfattelser af komplekse begreber som danskhed og national identitet og kan indgå som velfunderede med- og modspil i en nutidig kulturdebat. Samtidig er de vigtige kilder til forståelse af, hvordan den moderne nationalisme har haft en afgørende betydning for forhold og opfattelser, der i dag kan forekomme selvfølgelige.

Fie Skovsbog Thaning

Mogens Friis, *Brikker til musikkens historie i Århus indtil ca. 1800*

Århus: MUSA-print, 2005

224 pp., illus., music exx.

ISBN 87-984344-1-1

DKK 230

Mogens Friis' *Brikker til musikkens historie i Århus indtil ca. 1800* føjer sig til den stigende mængde af lokale, regionale, tematiske eller andre typer af afgrænsede musikhistorier, som dels i sig selv har en umiddelbar berettigelse, dels udgør forskellige indspil i forhold til de overvejelser, som kunne gøres – og i stigende omfang bliver gjort? – vedrørende en eventuel ny, samlet dansk musikhistorie. Og som sådan skal den hilses velkommen. Med bogens fremkomst er det nu sådan, at hvis man på Google indtaster søgeordene “Århus” og “musikhistorie”, så er det – selvfølgelig – Mogens Friis' bog, som toner frem som noget af det første. Desuden er de fleste omtaler i presse og fagblade generelt anerkendende og ikke mindst anbefalende. Mange vil derfor sikkert købe bogen eller låne den med hjem fra et bibliotek. Den er blevet ‘budet’ på sagen. Der er imidlertid tale om en meget modsætningsfyldt og bestemt ikke uproblematisk fremstilling, som giver anledning til overvejelser af såvel generel som mere specifik art, også selvom der ifølge bogens forfatter ikke er tale om en videnskabelig udgivelse.

I korte træk: Mogens Friis har valgt overordnet at opdele bogen i nogle hovedtematikker, nærmere bestemt kirkerne, katedralskolen, stadsmusikanter, noder og instrumenter, som hver især behandles diakront, dvs. fra det tidligste tidspunkt, hvorfra skriftlige vidnesbyrd er overleveret, og indtil omkring 1800. Hertil kommer en række mindre afsnit, som belyser andre aspekter såsom “Byens trommeslagere” og “Musik ved kongebesøg”. Ud over selve fremstillin-